

Nr 60

Av herr Dickson, om supplementärt vederlag till vissa landsfiskaler.

1. Den 28 juni 1941, den 30 juni 1947 och den 1 juni 1951 jämte andra tillfällen har Kungl. Maj:t fastställt ny lönestat för landsfiskalerna, avseende lönegrad A 22—A 24 i civila avlöningsreglementet (SFS nr 8/1939, senare lydelse SFS nr 272/1939 och SFS nr 738/1941), Ca 25—Ca 27 och Ca 27—Ca 29 i statens löneplansförordning (SFS nr 376 och 377/1947) att jämte vissa lönetillägg gälla resp. fr. o. m. den 1 oktober 1941, den 1 juli 1947 och den 1 januari 1942, allt enligt av riksdagen beviljade anslag. För tiden fr. o. m. den 1 juli 1957 gäller lönegrad Ao 21—Ao 27 för landsfiskalernas vidkommande (SFS nr 152/1957).

2. Löneregleringarna år 1941 och 1951 var förenade med reglering av landsfiskalsdistrikten (SFS nr 682/1941 och SFS nr 316/1951). Åtgärderna sistnämnda år innebär sålunda lönereglering och distriktsreglering, men icke »omorganisation» i lagens mening, enär landsfiskalernas »tjänstgöringsskyldighet och åligganden» då lämnades oförändrade.

Sistnämnda förhållande bekräftas med all önskvärd tydlighet uti Kungl. Maj:ts proposition nr 225/1941, ang. lönereglering för landsfiskaler m. m., där departementschefen redan på första sidan anger, att »i organisatoriskt hänseende bibehålles landsfiskalstjänsterna vid sin nuvarande utformning i det att den av tidigare utredningar framförda tanken på tudelning av landsfiskalstjänsterna övergavs».

3. Det måste uppmärksammas, att instruktionen för landsfiskalerna den 14 december 1917 (SFS nr 903/1917) anger tjänsteuppgifterna med orden att »taga den befattning med polis-, åklagar- och utsökningsväsendet som nedan sägs samt i övrigt fullgöra vad enligt denna instruktion eller eljest enligt lag eller författning honom åligger. Vad om kronofogde och länsman finnes stadgat gäller i fråga om landsfiskal, såvitt givna bestämmelser ej annat föranleda».

Samma bestämmelser återfinnes i SFS nr 730/1941 samt i SFS nr 999/1947 och i landsfiskalsinstruktionen den 14 december 1951 (SFS nr 771/1951), angående landsfiskalernas åligganden, således även för tiden efter 1941, så att någon »omorganisation» i lagens mening har otvivelaktigt icke förekommit i dessa sammanhang, utan allenast lönereglering och distriktsreglering.

4. Härjämte må beaktas att i registret till lagboken år 1964 orden »lands-

fiskal, trätt i stället för kronofogde och länsman», s. 53, göres hänvisning till följande bestämmelser:

Lag 14 juni 1917 om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr. Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott förordna, att vad i lag eller författning är stadgat med avseende å kronofogde eller kronans uppbördsman eller ombudsman å landet skall, sedan kronofogdetjänsterna med utgången av år 1917 indragits, äga tillämpning med avseende å landsfiskal, såvitt ej annorlunda blivit stadgat.

Enl. *Landsfiskalinstruktion 14 dec. 1951*, 3 §, skall vad om kronofogde och länsman finnes stadgat gälla ifråga om landsfiskal, såvitt givna bestämmelser ej föranleda annat.

Genom lag den 29 maj 1964 (SFS nr 326/1964) är stadgat, att sistnämnda lag den 14 juni 1917 skall upphöra att gälla vid utgången av år 1964. Härav framgår tydligt att landsfiskalstjänsterna i organisatoriskt avseende varit exakt lika fr. o. m. den 1/1 1918 t. o. m. den 31/12 1964 med därav följande »rätt» till lika lön enligt samma i varje tidsläge för landsfiskalskåren gällande generella lönenormer.

5. Löneregleringen den 28 juni 1941 medförde dels att civila avlöningsreglementet trädde i kraft för landsfiskalernas vidkommande i dess helhet, således även för de landsfiskaler, som senare, den 19 juli 1941, överfördes å indragningsstat (SFS nr 738/1941), dels att den förutvarande lönestaten (SFS nr 472/1917) automatiskt upphörde att gälla för alla ordinarie landsfiskaler och dels att lagen den 11 oktober 1907 ang. civila tjänsteinnehavares rätt till pension likaledes automatiskt upphörde att gälla för landsfiskalernas vidkommande, således även för de å indragningsstat överförda landsfiskalerna (SFS nr 739/1941), allt för tiden fr. o. m. den 1 oktober 1941.

6. Att lagstifta är att skapa generella normer. Befogenheterna får icke utnyttjas till ingripande av konkret, individuell natur (jfr professor Herlitz' uppgift i arbetet »Svenska statsrättens grunder», s. 152 o. 173).

De av Kungl. Maj:t fastställda lönestaterna för landsfiskalerna utgör följaktligen de generella normer, enligt vilka »det kontanta lönebeloppet i svenska kronor» skall utgå enligt gällande grundlag för envar ordinarie landsfiskal lika i varje tidsläge, således även för landsfiskalerna å indragningsstaten och övergångsstaten. Detta är vad som ofta kallas »den konstitutionella lönen», som vid objektiv prövning måste erkännas äga skydd såsom definitiv »enskild rätt» i sin helhet enligt 16 och äldre 36 §§ i regeringsformen (jfr härutinnan professor G. Heckschers uppgift i arbetet »Svensk statsförvaltning i arbete», 1952, s. 340, med orden: »Innehavare av ordinarie fullmaktstjänst är enligt regeringsformen § 36 icke avsättningsvärd annat än efter laga dom och icke heller skyldig att underkasta sig förflyttning mot sin vilja.»).

Härutinnan åberopas även Europarådets konvention jämte därtill hörande tilläggsprotokoll (SÖF nr 35/1952 och SÖF nr 26/1953).

7. Ordinarie statlig befattningshavares lagliga »rätt» till oavkortad lön av statsmedel har annan grund än de årliga statsregleringsbesluten (jfr professor H. Sundbergs uppgift i arbetet »Villkor för anslag», s. 45—50), nämligen tjänsteinnehavet enligt fullmakten och enligt äldre § 36 i regeringsformen.

8. Den skälighetsprövning, som föregått förenämnda fastställda lönenormer för landsfiskalerna, har utfallit lika hos Kungl. Maj:t och hos riksdagen. En ny skälighetsprövning i och för vissa konkreta fall (indragningsstaten och övergångsstaten) måste följaktligen objektivt erkännas vara helt överflödigt och ogiltigt.

9. Bestämmelserna i 16 § regeringsformen avser ju att giva alla svenska medborgare skydd mot godtycke av alla slag. Lika skall ju behandlas lika, vilket objektivt måste anses medföra, att de för landsfiskalskåren gällande generella lönenormerna är gällande även för landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna.

10. Bestämmelserna i 36 § regeringsformen avser — enligt professor Malmgrens kommentar — »att på en gång garantera den enskilde befattningshavarens välfärd och i det allmännas intresse skapa en också gentemot konungen självständig tjänstemannakår». Självständigheten skall sålunda rätteligen fungera även uppåt gentemot Kungl. Maj:t för tillgodoseende av »den riktiga lagens herravälde», vilket synes böra alldeles särskilt uppmärksammas i nu förevarande sammanhang. Inskridande mot ordinarie befattningshavare får sålunda endast ske till följd av legala skäl, ej av godtycke.

11. Genom Kungl. Maj:ts brev den 19 juli 1941 och den 20 juli 1951 överfördes ett antal ordinarie landsfiskaler på indragnings- och övergångsstat, fr. o. m. den 1 oktober 1941 resp. den 1 januari 1952. Enligt Kungl. Maj:ts samtidigt i förenämnda brev givna befallningar om »vissa lägre lönebelopp» (för indragningsstaten även enl. Kungl. Maj:ts brev den 29 december 1949) har till dessa landsfiskaler å indragnings- och övergångsstat hitintills utbetalats lägre lön än enligt vad som utbetalts till övriga ordinarie landsfiskaler enligt de generella lönenormerna, vilket medfört, att landsfiskalerna å indragnings- och övergångsstaterna icke fått del av de med förenämnda löneregleringarna avsedda löneförhöjningarna.

12. För landsfiskalerna å indragningsstaten medför sistnämnda förfaringsätt dessutom, att de icke fått ut en del av de löneförmåner, som de måste vara berättigade till redan enligt de förutvarande lönenormerna (SFS nr 472/1917), nämligen dels samtliga sportler i indrivningsavgifter, dels samtliga andelar i böter och beslagtaget gods samt lösenavgifter och delgivningsarvoden m. m. och dels hälften i dyrtids- och kristillägg. Genom

denna tillämpning blir sammanlagda skadan avsevärd. De från indragningsstaten utbetalda lönerna har sålunda under senare år utgjort allenast 56—57 procent av ordinarie lönestatens lönebelopp vid lika antal tjänsteår.

För landsfiskalerna å övergångsstaten motsvarar skadan skillnadsbeloppet för två lönegrader, nämligen Ca 25—Ca 27 mot lönegrad Ca 27—Ca 29, senare lönegrad Ao 19 mot lönegrad Ao 21—Ao 27 vartill kommer innebörden av felaktigt uttagen tjänstgöring, nämligen annan tjänstgöring än den, som följer av den landsfiskalstjänst, å vilken utnämning erhållits. Den lagliga tjänstgöringsskyldigheten måste anses föreligga endast i och för den landsfiskalstjänst, på vilken utnämningen föreligger.

13. Enligt Kungl. Maj:ts brev den 29 december 1949 höjdes den från indragningsstaten tillämpade löneutbetalningen för tiden fr. o. m. den 1 juli 1947 på det sätt, att löneutbetalningen vidtagits till det belopp, som motsvarar den pension jämte rörligt tillägg, vartill berörda landsfiskaler på grund av gällande bestämmelser (SFS nr 657/1947) erkänts bli berättigade framdeles »vid uppnådd pensionsålder», dvs. ålderspension. Detta medförde då retroaktiv lön för 30 månader med 209: 14 för flertalet berörda landsfiskaler.

Höjning i indragningsstatslönerna till pensionsläget i anslutning till 1951 års lönereglering för tiden fr. o. m. den 1 januari 1952 har dock ännu icke tillämpats, ehuru Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 29 december 1949 synes ha bort direkt föranleda åtminstone denna följsamhet, ty tjänsteställningen och tjänsteinnehavet är ju ännu allttjämt lika.

14. Det bör uppmärksammas, att detta Kungl. Maj:ts brev den 29 december 1949, om höjning av indragningsstatslönerna, också innebär att Kungl. Maj:ts egna erkännande av det förhållandet, att landsfiskalerna å indragningsstaten har »samma tjänsteställning», som de tjänstgörande kollegerna, ty landsfiskalerna på indragningsstaten kan ju icke framdeles »vid uppnådd pensionsålder» bli berättigade till samma pension, som generellt gäller för landsfiskalskåren vid denna framtida tidpunkt, utan att äga just »samma tjänsteställning» (SFS nr 657/1947), varav då otvivelaktigt även följer, att landsfiskalerna å indragningsstaten äger laglig »rätt» till samma lön, som de tjänstgörande kollegerna uppbär under tiden intill i laga ordning sökt och erhållen pension.

Detta Kungl. Maj:ts egna erkännande om »samma tjänsteställning» med de tjänstgörande landsfiskalerna har ägt rum efter det den nya instruktionen för landsfiskalerna (SFS nr 999/1947) trätt i kraft och jämväl efter det statens allmänna avlöningsreglemente (SFS nr 436/1948) i anslutning till löneplansförordningen (SFS nr 376 och 377 år 1947 m. fl.) trätt i kraft och har följaktligen legat till grund för detta erkännande.

15. Det sålunda avsedda »nya pensionsunderlaget» har ju även befattningshavarna i kungl. statskontoret konstaterat såsom gällande för lands-

fiskalerna på indragningsstaten för tiden fr. o. m. den 1 juli 1947 vid tillämpningen av förenämnda Kungl. Maj:ts brev den 29 december 1949 — således efter det nya instruktionen för landsfiskalerna (SFS nr 999/1947) trätt i kraft — just till följd av »samma tjänsteställning» med de tjänstgörande landsfiskalerna (SFS nr 657/1947), så att någon tvekan kan otvivelaktigt icke föreligga om den lika tjänsteställningen med övriga landsfiskaler.

16. Det måste även beaktas, att enligt kungörelse i Post och Inrikes Tidningar den 13 december 1941, nr 211/1941, ledigförklarades 51 stycken landsfiskalstjänster, trots att cirka 90 st. tillsvidareförordnade landsfiskaler då redan placerats på nyreglerade landsfiskalsdistrikt för tiden fr. o. m. den 1 oktober 1941 utan ansökan, så att några övertaliga ordinarie landsfiskaler fanns icke vid denna tidpunkt och ej heller tidigare under år 1941. Det var nämligen endast 31 st. landsfiskaler, som enligt beslutet den 19 juli 1941 överfördes på indragningsstaten.

17. Åtgärderna med beslutet den 19 juli 1941, om indragningsstaten, synes följaktligen ha vidtagits utan varje spår av legitimt behov och skulle därför kunna objektivt uppfattas såsom en illojal maktanvändning och kompetensöverskridande, åtminstone i fråga om befallningen om särskilda lägre lönebelopp från indragningsstaten.

18. Då riksdagen såsom förutsättning för indragningsstaten klart angivit, att »all den hänsyn skall iakttagas, som förhållandena medgiva», så borde indragningsstaten, såsom helt obehövlig, rätteligen icke alls ha tillämpats av Kungl. Maj:t jämväl till följd av denna riksdagens helt rimliga förutsättning (jfr riksdagens skrivelse nr 442/1941, s. 6).

19. Det bör vidare hållas i åtanke, att en s. k. »nyutnämning» på de nyreglerade landsfiskalsdistrikten utan ansökan icke utgör någon utnämning enligt 28 § regeringsformen för de redan förut ordinarie landsfiskalerna, utan endast »en placeringsåtgärd» för definitivt angivande av det område, för vilket tjänstemannaansvaret i fortsättningen, efter fullbordad distriktsreglering, skall gälla. För stadsfiskalernas vidkommande, vilkas kompetensbestämmelser år 1941 samtidigt skärptes på motsvarande sätt (SFS nr 727/1941) tillämpades därför icke någon s. k. »nyutnämning», enär deras tjänsteområden icke undergått någon förändring (reglering).

20. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 234/1941, s. 8, utgjorde compensation uti en »tillfredsställande lönereglering» just den lagliga förutsättningen för indragning till statsverket av de i propositionen avsedda »andelar i böter och beslagtaget gods», som tillkom landsfiskalerna. Lagrådets tillstyrkande av detta lagförslag baserades också på den förutsättningen att compensation lämnades på avsedda sättet medelst den »nya landsfiskalslönen» för tiden fr. o. m. den 1 oktober 1941, dvs. enligt lönegrad A 22 — A 24 i civila avlöningsreglementet (SFS nr 8/1939, senare lydelse SFS nr

272/1939 och SFS nr 738/1941). (Jfr även första lagutskottets utlåtande nr 44/1941, s. 3 o. 4.)

21. Även i samband med antagandet av lag om mått och vikt år 1934 hävdade första lagutskottet och riksdagen, att åklagares rätt till andel uti då avsedda böter icke finge slopas annat än emot kompensation. Detta rättsliga sammanhang har även upprätthållits i lagarna den 14 april 1936 (SFS nr 164/1936) och den 19 mars 1937 (SFS nr 80/1937) rörande däri omnämnda befattningshavares rätt till andel i böter m. m. Särskilt tydligt framgår detta rättsliga sammanhang av sistnämnda lag. Då landsfiskalernas sportelinkomster i böter och förverkad egendom m. m. enligt förenämnda proposition nr 234/1941 och även i andra sammanhang icke ansetts kunna ens generellt indragas annat än i förening med den kompensation, som löneregleringen år 1941 avsågs att innebära, så måste det erkännas vara än mera uppenbart, att en indragning av landsfiskalernas sportler i dess totalitet innebär ett godtycke och en rättskränkning, när den totala sportelindragningen tillämpas »utan kompensation» i de konkreta fall, som avlönas från indragningsstaten, medan kompensation gives i nya lönen i alla övriga fall (jfr första lagutskottets utlåtande nr 44/1941, s. 3 o. 4).

22. Vidare har Kungl. Maj:t i beslut den 30 mars 1935, om inkorporering med Norrköpings stad av Borg socken m. m. från Lösings landsfiskalsdistrikt, förordnat om ersättning till landsfiskalen för de genom denna inkorporering mistade inkomsterna i sportler. Landsfiskalerna på indragningsstaten äger otvivelaktigt lika god rätt i sina konkreta fall, då det gäller den vid löneregleringen avsedda kompensationen för deras till statsverket indragna sportler i dess totalitet medelst den nyreglerade lönen, dvs. lönegrad A 22—A 24 i civila avlöningsreglementet.

23. Enligt rättsfallet N. J. A. 1950, s. 306, har också stadsfogdes uraktlåtenhet att till underlydande exekutionsbiträden redovisa dem tillkommande andelar i indrivningsavgifter, som emottagits av stadsfogden, ansetts innebära tjänstefel av allvarig beskaffenhet. Rättskränkningen emot landsfiskalerna på indragningsstaten måste därför anses vara än mera uppenbar, när det nu gäller kompensationen för deras sportler i dess totalitet.

24. Vidare bör uppmärksammas utbetalningen enligt *Kungl. Kammarrättens Årsbok 1936, not 419*, därvid kassören fredades emot gjord anmärkning för utbetalning av sådan juridisk skuld, som för kronan uppstått till följd av åtgärd av annan stats tjänsteman, vars åtgärd senare påståtts vara felaktig, och anslag sålunda saknades. Det bör då vara än mera anledning att respektera landsfiskalernas på indragningsstaten och på övergångsstaten lagliga »rätt» till oavkortad lön av statsmedel enligt de för landsfiskalskåren i allmänna författningar publicerade nya lönenormerna.

I överensstämmelse härmed vore det otvivelaktigt en alldeles ofarlig och

riktig sak för statskontorets (statens personalpensionsverk) befattningshavare, att till landsfiskalerna på indragningsstaten utbetala de konstitutionella lönerna oavkortade till alla delar. Tjänsteställningen och det konstitutionella lönebeloppet undergår ju icke någon förändring genom avlöningarnas tillgodoseende från annat anslag än från det ordinarie avlöningsanslaget.

25. Även rättsfallet *N. J. A. 1944, s. 711*, är av intresse. En fjärdingsman, vars distrikt inkorporerats med Lysekil stad, har av överrätterna tillerkänts ersättning för därigenom mistade inkomster i sportler i vad desamma överskridit »nya lönen» såsom polisman i Lysekil stad. Någon minskning i uppnådd löneställning skall sålunda rätteligen icke förekomma i något sammanhang.

26. I anslutning till detta rättsfall, *N. J. A. 1945, s. 711*, bör jämväl uppmärksammas att »personliga lönetillägg» regelmässigt tillämpats såsom ersättning för mistade inkomster i sportler i den mån den nya avlöningen understeg de gamla avlöningsförmånerna vid förekomna löne regleringar med indragning till statsverket av sportler. Detta enligt prop. nr 211/1917, s. 124 nedtill (rdns skr. 216/1917, s. 27) ang. kronofogdarna, som befordrades till landsfogdar, och prop. nr 391/1919, s. 115 (rdns skr. 287) år 1919, s. 3 ang. kommunikationsverken, och prop. nr 161/1929, s. 106, (rdns skr. 268/1929, s. 12) ang. bergsstaten samt prop. nr 64/1946, s. 6 o. 7, ang. häradsskrivarna.

Uti sistnämnda fall bör Kungl. Maj:ts brev den 4 oktober 1946 ang. »övergångsersättning» åt häradsskrivarna för mistade inkomster i sportler (jfr statsliggare åren 1946—1956) särskilt beaktas, ty landsfiskalerna ägde ju ursprungligen rätt till sina sportler enligt samma kungörelse som häradsskrivarna (SFS nr 472/1917) med därav följande lika rätt till ersättning för de till statens kassa indragna inkomsterna i sportler.

Landsfiskalskåren är den enda tjänstemannagrupp, för vilken dylika »personliga lönetillägg» helt uraktlåtits.

27. Då den år 1941 beslutade allmänna sportelindragningen sålunda fungerar emot alla ordinarie landsfiskaler, så måste i konsekvens härmed den från början faktiskt såsom laga förutsättning avsedda kompensationen uti »den nyreglerade lönen», dvs. enligt lönegrad A 22—A 24 i civila avlöningsreglementet, bringas att fungera för alla ordinarie landsfiskaler lika på ett objektivet sätt jämväl vid löneutbetalningarna från allmänna indragningsstaten.

28. På motsvarande sätt måste hela och oavkortade dyrtids- och kristillägg samt däremot svarande höjning i löner bringas att fungera jämväl vid löneutbetalningarna från indragningsstaten.

Det bör uppmärksammas, att landsfiskalerna å indragningsstaten redan under sin föregående tjänstgöringstid uppburit och kvitterat hela och oav-

kortade dyrtids- och kristillägg (SFS nr 29/1941, SFS nr 406/1941 och SFS nr 653/1941), vilket ju bestyrker, att de var för sig redan då uppnått och förvärvat »rätt» till dessa hela och oavkortade tillägg från de härför avsedda anslagen (jfr RÅ ref. 91/1920, RÅ not E 3/1936, RÅ not E 219/1936, RÅ not E 39 § 1937, RÅ not E 69/1937 m. fl.).

29. Då tjänstgöringspenningarna med mera, som eljest krävs tjänsteutövning för desammas utbekommande, vitsordats äga rättsskydd vid avlöning från allmänna indragningsstaten (jfr rättsfallen *N. J. A. 1899, s. 178*, och *N. J. A. 1910, s. 277*), så måste dyrtids- och kristilläggen så mycket mera erkännas äga rättsskydd i dess helhet vid avlöning från allmänna indragningsstaten, ty dessa utgör tillägg till de egentliga lönebeloppena.

30. Det måste även konstateras, att något anslagsvillkor, enligt vilket »reducerad» lön skall utgå från allmänna indragningsstaten eller från övergångsstat, icke blivit i förväg officiellt publicerat på lika sätt som för exempelvis avgångsstaten för polis och åklagare (SFS nr 798/1946). Den rätt till oavkortad lön enligt tjänsteställningen (konstitutionella lönen), som enligt nämnda avgångsstat tillkommer polis och åklagare med utnämning före den 1 april 1947, tillkommer otvivelaktigt även landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna.

Den »rätt» till oavkortad lön (konstitutionella lönen) enligt tjänsteställningen, som både Kung. Maj:t och riksdagen var för sig sålunda vitsordat för polis och åklagare med utnämning från tiden före den 1 april 1947, måste otvivelaktigt erkännas och realiseras för de nu berörda landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna, vilka alla har en tidigare utnämning och följaktligen utan tvekan äga denna juridiska rätt i dess helhet.

31. Härutinnan synes även böra uppmärksammas konstitutionsutskottets utlåtande nr 11 år 1844, vari den konstitutionella lönen vitsordas för två statssekreterare, vilkas tjänster år 1841 indragits och för vilka anslag icke beräknats. De två statssekreterarnas löner hade nämligen senare tillgodosetts i dess helhet av besparing på annat anslag, vilken utbetalning av konstitutionsutskottet vitsordades vara fullt laglig och riktig trots statsutskottets anmärkning emot utbetalningen. (Jfr även uttalande av professor N. Herlitz i arbetet »Sveriges Riksdag», III bandet, riksdagens finansmakt, s. 294, i anslutning till förenämnda utlåtande nr 11 år 1844.)

32. Vidare åberopas härutinnan rättsfallen *N. J. A. 1899, s. 178*, *N. J. A. 1910, s. 277*, *N. J. A. 1954, s. 532, plenimål*, och *N. J. A. 1948, s. 717*, vilka överensstämmer med dessa statsrättsliga sammanhang, som ännu alljämt är gällande.

Härutöver föreligger följande rättsfall av värde, nämligen: *N. J. A. 1906, s. 356*, *N. J. A. 1908, s. 170*, *N. J. A. 1933, s. 272*, *N. J. A. 1943, s. 566*, *N. J. A. 1943, s. 647*, *N. J. A. 1946, s. 700*, och *N. J. A. 1944, s. 711*. RÅ ref. 60/1926

(lön för lärarpersonal), *RÅ ref. 57/1929* (poliskommissaries lön), *RÅ 1932 S 37* (försämrade lönevillkor utan verkan), *RÅ not E 256/1934* (kommunalt lönetillägg), *RÅ not E 219/1936* (lärarinnas lön) och *RÅ 1939 E 141* (lägre lön ej fastställd).

33. Vidare kan till jämförelse omnämnas att på övergångsstat avlönade landsfogden E. Sjöholm (från Kalmar län, men med tjänstgöring hos länsstyrelsen i Stockholms län) till alla delar erhållit lika lön med övriga landsfogdar jämväl vid senare förekomna löneförhöjningar för landsfogdarna, så länge han innehade ordinarie landsfogdetjänst på övergångsstaten. (Jfr senast budgetåret 1950/51.) Samma »rätt» i lönehänseende tillkommer otvivelaktigt även landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna.

34. Kungl. Maj:t (och även riksdagen) har rätteligen varit bunden av grundlagens förbud emot godtycke dels vid fastställelsen av den nyreglerade landsfiskalslönen den 28 juni 1941 och vid alla de senare tillfällena, dels vid åtgärder den 19 juli 1941 och den 29 december 1949 med indragningsstaten och dels vid åtgärderna den 20 juli 1951 med övergångsstaten och sålunda varit pliktig respektera allas lika rätt i lönehänseende. Lika skall ju behandlas lika. Inskridande emot ordinarie befattningshavare får otvivelaktigt endast ske till följd av legala skäl, ej av godtycke.

35. Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande befallningar om »vissa lägre lönebelopp» vid utbetalningarna från indragningsstaten och från övergångsstaten synes innebära ett kompetensöverskridande och ett kringgående av oavsättligheten. Detta kompetensöverskridande sammanhänger med det förhållandet, att Kungl. Maj:t, efter det ny generell lönestat blivit fastställd, endast har uppgiften att fungera såsom instansmyndighet. I överensstämmelse härmed uppgiver professor H. Sundberg uti Svensk Juristtidning 1935, s. 329, att Kungl. Maj:t ej kan giva anvisningar hur ett verk skall besluta »i ett visst — — — fall, där enskild rätt är ifråga».

Av 9 och 38 §§ i regeringsformen framgår ytterligare med all önskvärd tydlighet att motstridighet mot grundlag eller allmän lag icke får förekomma uti vidtagna åtgärder och beslut i och för konkreta fall (jfr rättsfallet N. J. A. 1943, s. 566, och N. J. A. 1954, s. 532, med flera).

36. Härjämte synes böra uppmärksammas professor N. Herlitz uppgift i arbetet »Svensk Frihet», 1942, s. 61, sålunda:

Normbundna i denna mening bliva i första hand konkreta åtgärder som vidtagas av Kungl. Maj:t och underlydande förvaltningsorgan. Konungen är bunden även då han tillämpar författningar, som han själv skapat. Det kunde tyckas, som om grundlagsförbudet i detta hänseende vore meningslöst — vad är det för mening i att förplikta Konungen till åtlydnad av författningar, som han själv kan ändra? Meningen är dock klar: att i ett särskilt fall frågå en norm är en helt annan sak än att upphäva normen. Regeringsformens förbud är även tillämpligt för den händelse Konungen med riksdagen — eventuellt i den yttre formen av en »lag» — skulle vilja

företaga en akt, som i själva verket ej hade karaktären av en abstrakt generell regel, en *lex in casu*, såtillvida ledes man vilse av det ofta hörda talet att RF § 16 icke lägger några band på den verksamhet som Konung och riksdag gemensamt utöva.

Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande befallningar om »vissa lägre lönebelopp» från indragningsstaten synes följaktligen icke kunna anses vara erforderliga för tillgodoseende av något ärlighetens intresse, ty de statliga lönenormerna är ju fastställda och publicerade genom allmänna författningar, som är tillgängliga för tillämpning för envar tjänstemannagrupp utan åtgärd av denna innebörd, varför dessa befallningar synes avse att kringgå oavsättligheten; och följaktligen måste helt åsidosättas vid objektiv prövning.

37. Då 36 § i regeringsformen i och för sig icke hindrar erforderliga omorganisationer av något slag, men väl avser att dels hindra rättskränkningar emot de enskilda befattningshavarna och dels att i samhällets intresse hindra inskränkning i befattningshavarnas självständighet, så måste det ofta förekommande talet om behov av större »rörelsefrihet» för statsmakterna objektivt uppfattas såsom kamouflage för de rättskränkningar, som i vissa fall synes ha förekommit emot enskilda befattningshavare på lika sätt som nu i dessa fall emot landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna.

38. Förfarings sättet med reducerade löner vid utbetalningar från godtyckligt anordnade indragnings-, övergångs-, avgångs-, disponibilitets- med flera stater (anslag) synes i verkligheten medverka till en uppluckring och ett upphävande av de statliga befattningshavarnas självständighet, ehuru denna självständighet är stadgad i samhällets intresse (jfr stycket 10, s. 5). Enbart önskemålet att hindra en befattningshavare från den egna tjänstens utövning kräver i och för sig icke en »reducering» i befattningshavarens konstitutionella lön.

Med stöd av ovan anförda omständigheter och fakta synes landsfiskalerna på indragnings- och övergångsstaterna ha ägt laglig »rätt» till lika lön med övriga ordinarie landsfiskaler vid lika antal tjänsteår, dvs. laglig »rätt» till den konstitutionella lönen oavkortad enligt de för landsfiskalskåren i varje tidsläge gällande generella lönenormerna.

Åberopande det anförda får jag hemställa,

att riksdagen måste besluta,

1. att till de landsfiskaler som i samband med organisatoriska modifieringar år 1941 överfördes till indragnings- resp. övergångsstat skall utbetalas det supplementära vederlag som må tillkomma dem,
2. att därest yrkandet under 1. icke skulle bifalles ifrågavarande landsfiskaler måtte tillerkännas den gottgörelse som av billighetsskäl må anses böra tillkomma dem.

Stockholm den 16 januari 1968

James I. A. Dickson (h)